

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

DOM UPOKOJENCEV DR. FRANCETA BERGELJA JESENICE

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** javni socialno varstveni zavod (v nadaljevanju: Dom).
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** starostniki z diagnozo demence
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** Uradna zmogljivost Doma je 196 postelj, enoti za osebe z demenco sta dve, in sicer je na Sončni enoti 10 postelj, ki so bile v času obiska DPM vse zasedene, na Mali sončni enoti je 15 postelj, ki so bile ravno tako v času obiska DPM vse zasedene.

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **najavljen in opravljen dne 6. 11. 2013.**
- ▶ **Skupina za obisk:** dva predstavnika Varuha, dva predstavnika pogodbenih nevladnih organizacij (ZDUS, Inštitut Primus). Pri obisku je sodeloval tudi predstavnik češkega DPM.
- ▶ **Vsebina obiska:** Glavni namen obiska je bil preveriti ravnanje z osebami, nastanjenimi v Domu in ugotoviti, če jim je omejena svoboda gibanja (da Doma ne morejo zapustiti po lastni volji).

► **Poročanje:** O obisku smo pripravili predhodno poročilo in ga dne 17. 12. 2013 posredovali Domu. Dne 20. 1. 2014 smo prejeli odgovor Doma in mu nato dne 17. 2. 2014 posredovali končno poročilo o obisku, ki smo ga poslali tudi Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) ter v vednost Socialni inšpekciji. Dne 24. 6. 2014 smo prejeli odgovor MDDSZ.

DPM: Predlagamo, da Dom za dekoracijo skupnih prostorov uporabi še več izdelkov stanovalcev, te pa spodbuja, da sobe opremijo tudi s svojimi osebnimi predmeti in jih tako naredijo veliko bolj domače.

DPM: Predlagamo, da Dom s stalnimi nadzori preverja delovanje klicnih zvoncev in tako prepreči, da bi sistem v trenutku, ko bi ga stanovalec potreboval, ne deloval¹.

DPM: Predlagamo, da Dom v primeru odstranitve klicnega zvonca o tem seznaniti tudi stanovalca samega (če je pojasnilo seveda sposoben razumeti) in mu hkrati pojasni možnosti, da brez uporabe zvonca pokliče oziroma poišče pomoč v primeru stiske².

DPM: Predlagamo, da Dom ravna skladno z ZDZdr in sodišče obvesti o osebah, ki so nameščene v Domu, pa tudi o osebah, ki jih bo na ta oddelek nameščal v prihodnosti, če gre za situacijo, ki jo opredeljuje 17. točka 2. člena ZDZdr. Obveščanje je potrebno v primeru oseb, ki privolitve v sprejem na ta oddelek, skladno s 74. členom ZDZdr, ne dajo ali ne morejo dati (same oziroma

Dom: Dom je v odzivnem poročilu navedel, da je nekoliko manjša opremljenost sob na gospodinjski enoti z osebnimi predmeti stanovalcev (tudi) posledica samega koncepta življenja na tej enoti. Stanovalci večino dneva preživijo v dnevnih prostorih, tako kot so živeli doma in sobo uporabljajo predvsem kot spalnico. Kljub temu je Dom navedel, da svojce intenzivno spodbujajo k opremljanju sob, kar je v številnih sobah na drugih enotah Doma tudi razvidno.

Dom: Dom je v odzivnem poročilu navedel, da so po opozorilu DPM povečali nadzor nad delovanjem klicnih zvoncev. Odzivni čas se na klicnih napravah, ki so novejšje izvedbe, evidentira na ekranu v sobi stanovalca, ob tipki za izklop zvonca. Na ostalih bivalnih enotah, kjer je nameščen star klicni sistem, odzivni čas preverjajo s testnimi klici v sobah stanovalcev, kar pozdravljamo.

Dom: O odstranitvi tipke klicnega zvonca se v primeru zlorabljanja pogovorijo s stanovalcem, če je sposoben takšnega pogovora. Ukrep se izvede le občasno in le pri stanovalcih z razvito demenco.

Dom: Dom je v odzivnem poročilu navedel, da bo sodišče obvestil znova, ko bodo sprejeli stanovalca z demenco, ki bo v takšnem stadiju, da ne bo mogel sam varno zapustiti Doma. Dom je tudi navedel, da Okrajno sodišče na Jesenicah ni bilo naklonjeno tovrstnim postopkom, s pojasnilom, da Dom ni zdravstvena ustanova. Dom je tudi zapisal, da opažanja in navodila v poročilu

¹ DPM je preveril delovanje klicnega sistema na več mestih. V eni izmed sob na Mali sončni enoti je bilo ugotovljeno, da sta bili pri stanovalki nameščeni dve klicni tipki na vrVICI. Vendar je bila ena odklopljena, druga pa ni delovala.

² Dom je pojasnil, da tipko klicnega zvonca odstranijo le pri tistih stanovalcih, ki bi lahko z nepravilno uporabo ogrozili svoje življenje. O takšnem ukrepu se vedno dogovorijo s skrbnikom, pooblaščenecem ali najbližjo osebo stanovalca, ki tudi podpiše soglasje za odstranitev klicne naprave.

zakoniti zastopnik, če gre za osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo). Dom naj ob tem zagotovi, da je vloga, ki jo posreduje sodišču popolna in vsebuje vse potrebne priloge, Dom pa naj tudi v nadaljevanju postopka aktivno sodeluje.

razume, kot da se vsi napotki v zvezi z nujnostjo pridobitve odločitve sodišča nanašajo na vse stanovalce z demenco, ki doma ne morejo zapustiti sami.

DPM sicer pozdravlja odločitev, da bo Dom ob sprejemu novega stanovalca, kateremu bo zaradi njegove varnosti omejena možnost, da Dom samostojno zapusti, obvestil sodišče. Opozarja pa, da je takšno obvestilo potrebno, če stanovalec ne da ali ne more dati sam privolitve za namestitvev. Hkrati opozarja, da mora biti odločitev sodišča glede na sedanjo ureditev ZDZdr sprejeta še pred namestitvijo stanovalca. Še posebej pa znova poudarja, da je treba vsekakor o osebah, ki v Domu že bivajo, pa ga ne morejo zapustiti po lastni volji, obvestiti sodišče, če te osebe niso dale oziroma niso sposobne dati soglasja za takšno namestitvev same.

DPM je že ob razgovoru v času obiska izpostavil, da so številna okrajna sodišča v Sloveniji pred uveljavitvijo ZDZdr odločala, da postopka za zadržanje, kot ga je določal Zakon o nepravdnem postopku (ZNP) niso dolžne izpeljati v primeru stanovalcev v domovih starejših, saj ne gre za zdravstvene organizacije. Varuh se s takšno obrazložitvijo sodišč ni strinjal, kar je večkrat tudi izpostavil. Po pričetku veljavnosti ZDZdr pa tovrstnih težav ne bi smelo biti več, saj je ta zakon posebej uredil postopek zadržanja posameznika na varovanem oddelku socialno varstvenega zavoda in ob tem tudi opredelil, kdaj za varovani oddelke gre. Opredelitev je nedvomno tako široka, da poleg (verificiranih) varovanih oddelkov zajema tudi vse različne oblike »oddelkov s povečano pozornostjo«. Že ob obisku smo Dom povabili, da nas seznani z odločitvijo sodišča, če seveda z njo razpolaga, v katerije sodišče ob odločanju po ZDZdr zavrnilo predlog iz razloga, da pri

zadržanju v domu starejših ne gre za zdravljenje posameznika v zdravstveni ustanovi.

Dom je pravilno razumel, da se opozorila DPM glede nujnosti pridobitve soglasja oziroma obvestila sodišču nanašajo na osebe, ki Doma ne morejo zapustiti same. Zaradi jasnosti naj poudarimo, da gre za osebe, ki Doma ne morejo zapustiti, ker jim to preprečuje tehnično sredstvo (ključavnica, bunka, zakritje izhoda) ali osebje, ne pa za osebe, ki Doma ne morejo zapustiti zaradi svoje fizične nezmožnosti (nepokretnost).

DPM: Predlagamo, da Dom v primeru uporabe PVU striktno spoštuje zakonske zahteve ZDZdr in zagotovi izpolnitev vseh potrebnih in za ta primer pripravljenih evidenc. Hkrati naj PVU izvaja zgolj s pripomočki in na način, ki zagotavljajo ob izvajanju ukrepa največjo možno varnost za stanovalca³.

DPM: Predlagamo, da se nabiralnik za pohvale in pritožbe namesti tudi na oddelke, kjer je stanovalcem otežkočena ali celo onemogočena (odvisno od njihovega zdravstvenega stanja) možnost, da samostojno zapustijo oddelek.

DPM: Predlagamo, da Dom vsako vlogo (npr. pritožbo ali pohvalo) stanovalca obravnava in o tem kdaj je bila obravnavana, kakšne so ugotovitve in kakšni morebitni ukrepi so bili na njeni podlagi sprejeti, pisno seznaniti stanovalca (če ne gre za anonimno vlogo).

Dom: Dom je v odzivnem poročilu navedel, da bo evidenco PVU dopolnil.

Dom: Dom je v odzivnem poročilu navedel, da bo namestil dodatne nabiralnike za oddajanje anonimnih pritožb, kar pozdravljamo.

Dom: Dom je navedel, da se pritožbe, ki niso anonimne, rešujejo po predpisanih postopkih in so zabeležene v osebnih spisih stanovalcev. Dom s pohvalami seznaniti zaposlene osebno, če pa je pohvala skupna, jo namestijo na oglasno desko v jedilnici za zaposlene

³ Čeprav ima Dom skrbno pripravljene obrazce evidenc ob izvedbi PVU, smo v konkretnem primeru v zbirniku našli zgolj list Kontrole fiksacije s segufix pasovi. Iz njega je izhajalo, da je bila ta oseba fiksirana tri dni v mesecu avgustu 2008, in sicer se je izvedla fiksacija s segufix pasom preko trebušnega predela stanovalke. Ob tem smo ugotovili, da je obrazec, ki se je v tem primeru izpolnil nepopoln. Tako je zgolj razvidno kateri dan je bila fiksacija izvedena, ni pa jasno, kaj pomeni navedena ura. Glede na naslov obrazca bi lahko sklepali, da je bila takrat izvedena kontrola fiksirane osebe. Vendar iz obrazca ni razvidno, kdaj je bila fiksacija sploh izvedena in koliko časa je trajala. Ravno tako ni jasno, ali je bil nadzor nad fiksirano osebo stalen ali zgolj ob navedenih urah. Podpisana je oseba, ki je nadzor izvedla, ne moremo pa ugotoviti, ali se je fiksacija izvedla in ukinila na podlagi odločitve zdravnika in katerega oziroma ali je bila podlaga za izvedbo zgolj napotitev odpustnega zdravnika bolnišnice.

Predlagamo, da Dom kopijo odločitve vložiti tudi ob samo vlogo v evidenco pritožb in pohval.

DPM: Predlagamo, da Dom stanovalce, tako te, ki že bivajo v Domu kot predvsem tudi novo sprejete, na primeren način, npr. z objavo na oglasnih deskah, v zloženki, ki jo prejmejo ob prihodu v Dom, obvesti o obstoječih verskih aktivnostih v Domu (obiski duhovnika, molitvene skupine, maše) in jih hkrati pozove, da se ob težavah pri uveljavljanju njihove verske oskrbe (tudi v primeru veroizpovedi, katerih obredi v Domu (še) ne potekajo), obrnejo na enega od zaposlenih.

in jih s pohvalo tudi ustno seznanijo.

Dom: Dom je navedel, da bodo informativno zloženko, ki jo prejmejo stanovalec in svojci ob prihodu v Dom, dopolnili s podatki o dostopnosti verske oskrbe, kar pozdravljamo.